

5. Юрків Я. І. Діяльність соціального педагога з попередження насильства в сім'ї. *Соціальна педагогіка : теорія та практика*. 2013. № 3. 110 с.

Олена Купенко

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології, політології
та соціокультурних технологій
Сумський державний університет,
м. Суми, Україна

Олена Пехота

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту освіти і педагогіки вищої школи
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
м. Хмельницький, Україна

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТА ВТІЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ПРОФЕСІОНАЛУ

Обґрунтовується актуальність поняття «технології соціальної роботи» на фоні розбудови системи надання соціальних послуг в Україні. Технології соціальної роботи пропонується розглядати як засіб розвитку та втілення індивідуальності професіоналу. Запропонована класифікація технології соціальної роботи на підставі (1) нормативно-правової бази соціальних послуг, а також (2) тенденції професіоналізації соціальної роботи.

***Ключові слова:** стандарт соціальної послуги, технології соціальної роботи, освітня програма, освітній компонент, професіонал соціальної роботи, індивідуальність професіонала, класифікація технологій соціальної роботи.*

У змісті професійної освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» застосовується поняття «технології соціальної роботи». Однак, у сучасній українській нормативно-правовій базі (Закон України «Про соціальні послуги» [1], державні стандарти соціальних послуг) таке поняття відсутнє. Виходячи із цього актуальним представляється питання щодо доцільності освітніх компонентів, присвячених технологіям соціальної роботи.

У міжнародному досвіді поняття «технології соціальної роботи» використовується переважно у контексті застосування інформаційних технологій. З іншого боку, українська педагогічна традиція зберігає це поняття у змісті професійної освіти в ширшому розумінні. Аналіз 20 освітніх програм спеціальності 231 «Соціальна робота» бакалаврського рівня вищої освіти на сайті Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти [2] (станом на травень 2023 року) засвідчує, що 16 із них

мають обов'язкові освітні компоненти, в назві яких наявні поняття «технології соціальної роботи» або «соціальні технології».

Звернемося до визначення поняття. Технологія соціальної / соціально-педагогічної роботи – це практична діяльність соціального педагога (соціального працівника), для якої характерна раціональна послідовність використання різних методів і засобів з метою досягнення якісних результатів; спосіб взаємодії соціального педагога (соціального працівника) із клієнтами, що забезпечує їх соціалізацію в наявних або спеціально створених умовах [3, с. 513].

Отже, і стандарти соціальних послуг, і технології соціальної роботи – це шлях до якісних результатів. У відповідності до державних стандартів соціальних послуг якість забезпечується засобами оцінки індивідуальних потреб, індивідуальним планом надання соціальної послуги, моніторингом якості надання соціальної послуги та іншими.

Дослідження з професійної освіти привертає увагу до індивідуальності професіонала. Орієнтуючись на надання допомоги людині та сім'ї, професіонали соціальної роботи мають право і відповідальність бути здатними на власну вільну думку і творчу діяльність. Відповідним чином весь процес професійної підготовки має здійснюватися так, щоб плекати їх індивідуальну професійну сутність.

Для моделювання індивідуальності професіонала соціальної роботи використовуємо поняття «контур». «Контур» втілює багатоваріативність та багаторівневість індивідуальності професіонала, яка на початку має включити розуміння найсуттєвіших вимог до професійної діяльності [6], для фахівця соціальної роботи – стандартів соціальних послуг і форм відповідних заходів. У міру подальшого заглиблення в професію «контур» індивідуальності професіонала соціальної роботи передбачає вихід на інші рівні і певну конкретизацію. Це потребує і втілюється у самодослідженні, обґрунтуванні власної стратегії та тактики професійного саморозвитку, спираючись на індивідуальну, особистісну й суб'єктну детермінацію. «Запрошення» студентів до усвідомлення власної індивідуальної професійної сутності, формування власного стилю професійної діяльності, на нашу думку, може вербалізуватися через поняття «технології соціальної роботи». Таким чином технології соціальної роботи – це не тільки практична діяльність професіоналів, але й засіб розвитку їх індивідуальності. Основою технологій соціальної роботи розглядаємо роботу з випадком. Застосування ж цієї основи в комбінації з іншими технологіями у наявних життєвих ситуаціях, ресурсах, умовах і обмеженнях – це втілення професійної творчості, в перспективі – майстерності професіонала соціальної роботи. Саме в цьому вбачаємо актуальність поняття «технологія соціальної роботи» в сучасному змісті професійної підготовки за спеціальністю 231 «Соціальна робота».

Саме в такому розумінні застосовується поняття «технології соціальної роботи» у процесі професійної підготовки за програмою 231 «Соціальна робота» в Сумському державному університеті [4]. Саме в

такому розумінні підтримує ініціативи діячів соціокультурної сфери Рада з освіти дорослих, створена при Департаменті праці та соціального захисту населення Миколаївської міської ради [5].

Визнаючи актуальність поняття «технології соціальної роботи», представляється доцільним здійснити класифікацію технологій, орієнтуючись на рівень діяльності професіоналів із соціальної роботи.

По-перше, використаємо як основу для класифікації термінологічне поле сучасної нормативно-правової бази надання соціальних послуг. Відповідно до нього виокремлюємо такі класи технологій соціальної роботи:

- технології стандартів соціальних послуг (соціальної профілактики, соціального супроводу, консультування, соціальної адаптації тощо);
- технології роботи з випадком при наданні соціальних послуг (оцінки індивідуальних потреб, індивідуального планування, моніторингу);
- технології форм заходів соціальних послуг (наприклад, тренінгові, форум-театр, «жива бібліотека», тощо);
- технології надання соціальних послуг різним групам клієнтів (наприклад, діти, безробітні, постраждале населення, вимушено переміщені особи, люди з інвалідністю, похилі люди та інші);
- технології мультидисциплінарної команди при наданні соціальних послуг;
- технології моніторингу якості надання соціальних послуг.

По-друге, використаємо як основу класифікації технологій тенденції професіоналізації соціальної роботи в Україні. Відповідним чином виокремлюємо такі класи:

- міждисциплінарні технології (проектні, «дослідження в дії», партиципаторні, тощо);
- технології соціальної роботи в зарубіжних країнах;
- технології соціальної роботи, що беруть свій початок в інших галузях наукового знання (зокрема, психології, соціології, педагогіки, соціальних комунікацій, права, комп'ютерних наук, тощо);
- технології професійного розвитку (зокрема, технології професійної підготовки, підвищення кваліфікації, наставництва, супервізії).

У процесі професійної підготовки у бакалаврських програмах вбачається доцільним акцентувати увагу студентів на аналізі, усвідомленні, практиці використання технологій соціальної роботи переважно першої класифікації. Тобто технології соціальної роботи є засобом розвитку майбутніх професіоналів. У магістерських програмах – більший акцент на інтегральних технологіях соціальної роботи (як першої так і другої класифікацій) у відповідності до наявних викликів і турбулентностей життя, що безумовно вимагає професійної творчості. Набуття професійної індивідуальності пов'язуємо, зокрема, із здатністю проектування власних технологій соціальної роботи як першої, так і другої класифікації.

Аналіз наявних у відкритому доступі в мережі Інтернет продуктів

діяльності професіоналів та дослідників соціальної роботи дозволяє виявити, що найпоширенішим втіленням їх професійної творчості та вираженням професійної індивідуальності є клас технологій щодо надання послуг різним групам клієнтів, зокрема, з урахуванням досвіду різних країн. Разом із тим поступово формується запит й на оновлення стандартів соціальної роботи, що потребує застосування технологій другої класифікації.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про соціальні послуги». Відомості Верховної Ради. 2019. № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. <https://naqa.gov.ua/>
3. Заверико Н. В. Технологія соціальної / соціально-педагогічної роботи. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. За заг. ред. проф. І. Д. Зверевої. Київ, Сімферополь. Універсум, 2012. С. 513-514.
4. Купенко О. В. Формування проєктної компетентності майбутніх бакалаврів соціальної роботи в процесі професійної підготовки: моногр. Суми: ФОП Цьома С. П., 2020. 393 с.
5. Технології освіти дорослих: навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, Н. Г. Ничкало, О. В. Купенко та ін.; за ред. д-ра пед. наук, проф. О. М. Пехоти. Миколаїв : Іліон, 2021. 396 с.
6. Pehota O. Individuality of the teacher: the manual for students and teachers. Mykolaiv: Ilion. 2011. 196 p.

Галина Лещук

доцент кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний
Університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

Іван Галаган

магістрант освітньої програми «Соціальна педагогіка»,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

ДИТЯЧА БЕЗДОГЛЯДНІСТЬ У ПРОБЛЕМНОМУ ПОЛІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ: ФАКТОРИ

У статті проаналізовано проблему дитячої бездоглядності як соціальну та соціально-педагогічну проблему. Розкрито фактори, які сприяють поширенню явища дитячої бездоглядності.